

ológiai gyakorlata meggyőző erővel. A létet, a mait, szépíteni alig lehet, alig lehetséges vonzónak és kívánatosnakk feltüntetni napjaink valóságát, de hamis képzetekkel táplálni, a figyelmet a lényegről elterelni s mákonyos illuziókkal feltűző akarataikat lenyűgözni — ez sikerült. Annál inkább, mert a társadalmi helyzet a maga káotikusságával, erősen fogékonná tette az embereket az irracionálisra. Hisz értelmesen és eszmélően aligha tudja átfogni a kispolgár s a munkások java része is a nagy szerkezeti változások jelentőségét és jelentését, s ebből a léte és tudata számára egyaránt szorongató, lenyűgöző helyzetből szükségképpen tolódik irracionális pályák felé. A faszizmus ideológiája előkészített talajra talált s a polgárság, amelynek számára Uljanov szerint nincsenek abszolút kiút nélküli helyzetek egy grandiózus ideológiai fogással ragadta magához a válság sodrában a szorongás és megváltás reménye között hányódó tömegeket. A fasiszta ideológia győzelme Németországban rendkívüli mementó.

SAJTÓ, — AZ „ÉLŐ LELKIISMERET”

Irta: REMENYIK ZSIGMOND (Budapest)

A következőkben között sorok részlet szerzőnek **Nagy takarítás,** vagy a szellem kötéltanca címen közeljövőben megjelenő füzetéből.

Bizony, az elégedetlenség a világ állapotával szemben minden vonalon megnyilvánul, biztosak is lehetünk tehát benne, hogy ezen elégedetlenségek minden esetben magasabb és emelkedettebb szempontokból fakadnak. Jól esik tudni ezt és e boldog tudattal hajtani édes álomra a fejünk. Hisz őrködik felettünk a szellem, a rend és a biztonság, ha személyesen nem is, de „élő lelkiismerete”, sajtója képében.

Ebben a sajtóban semmi hiba, soha nem volt mióta csak létezik. Ezen „élő lelkiismeret” megnyugtat és a dolgok látszólagos képével szemben a valódi lényegről felvilágosít. De miért nyugtat meg egyáltalán, ha nincs ok a nyugtalanságra, miért magyarázza az eseményeket és az események indító és hatóókait, ha az események ésszerűek és világosak. Miért írja mondjuk évek óta, hogy tegyük fel jihatatlan a viz, amikor a vizetív emberek ezt ugyis tudják és az ujságotvasóknak különben is módfelett kevés a beleszólásuk a csatornaépítésekbe. Egyszerűen ésszerűtlenségnek számít óbégatni eféle dolgokon, mint, hogy például növekedőben a tüdőbajosok száma vagy ahelyett, hogy szaporodnia, pusztul a világ, talán arra számít az „élő lelkiismeret”, hogy az előfizetők összeállanak és letéve a nachtkasztira a lapot, nekilátanak, hogy tőlük telhetőleg ismét felemeljék a születési arányszámot. Folytathatnánk akár hajnaliig az efajta indiszkrét kérdéseket, ha egyáltalán szükség lenne rá. De sajtóról, „pontos hírszolgálatról”, „élő lelkiismeretiről” lévén szó, teljesen szükségtelen, felel az anélkül is, hogy bárminémű kérdést intézne hozzá az ember. Beszél az kielégítően maga helyett, tájékoztatva a világról, a világ szempontjairól, ezáltal két tegyet ütve egy csapásra, lerántva úgy a világról, mint saját magáról a leplet.

Természetesen, mindaz, amit *Lassalle* mond a sajtóval kapcsolatban, (lásd. Minden ujságitónak börtönben a helye című közleményemet,

Korunk 1933 január) az egy féktelen és elégedetlen szellem gonoszkodó köpködésének is számíthatna, ha nem állana módunkban aktuális példákkal bizonyítani az általa mondottakat. (F. Lassalle: Die bürgerliche Opposition, die Presse und die Frankfurter Abgeordnetenversammlung 1894.) Hisz istenem, voltak már, akik utálták mondjuk pl. a sajtót és mivelhogy a kelleténél jobban utálták, tehetetlen gyűlöletükben lehetetlen rágalomokkal is illették, többek között ráfogták azt is, hogy bűdös. A sajtó ezektől a rágalomtól azonban távolról sem vesztette el népszerűségét., ellenkezőleg, a profitot biztosító kísérlet egyenesen megkövetelte a sajtótól a bűzt, annak ellenére, hogy az különben is képtelen lett volna megtagadni e rokonszenves sajátosságát. Lassalle kirohása tehát a sajtó ellen magában véve még csak állítás és az is: csak bizonyítás híján való. Talán részeg volt Lassalle, vagy sétaközben téglá esett a fejére és minden ok nélkül rámászott a naiv és ártatlan sajtóra, felelőtlenül, ahogy az már ligeti kikiáltók és gyanutlan cseléd-lányok körében történni szokás. Talán veszett kutya harapta meg Lassalle-t, aki ennek következtében tücsköt, bogarat rákiabált a különben érdemes napisajtóra, teljesen alaptalanul. Aligha feltételezhető, efféle katasztrófákról nem emlékezik meg egyetlen Lassalle életrajz sem, nagyszámú kommentátorai e lovagias forradalmárnak efélét sehol sem említene. Vagy talán a különben züllésre hajlamos sajtó közben megtemberelte magát, a szakadék szélén megtorpant és még idejében visszafordult? Megtorpant, visszafordult és utálattal eltelve maga iránt a javulás útjára tért.

Hosszadalmas lenne a sajtó útját végigkísérni minden vonatkozásban születésétől dicső napjainkig. A keret, ami az író rendelkezésére áll, módfelett szűkrezabott és különben is efféle metódikus tanulmányozása a világ sajnálatos szellemének inkább kiábrándító semmint építő és még általános vonatkozásaiban sem utmutató. E gazdaságilag leromlott és szellemileg barbárságba süllyedt világ hevenyészett felvázolása az egyetlen számbajöhető módszer végleg összekúszált napjainkban. Engedd meg tehát, ó olvasó, hogy a dühöngő Lassalle által félreérthetetlenül kommentált sajtó után bemutassa neked az író azt a világot, természetesen a sajtó tükrén keresztül, amely téged körülvesz és azt a módszert, amelyet a sajtó e világ bemutatásában és világképednek állítva alkalmasnak minősített kialakításában alkalmaz, jellemzően természetesen úgy erre a világra, mint saját magára. Így teljes ez a világ és így bontakozik ki a szellem „nevelő” hatása.

Engedd meg, hogy az író segítségére legyen, hogy vegye elő lapok tömegét és kiterítve azokat szürkére mázolt dolgozóasztalára, felolvassa neked a sokat sejtető címeiket. Az író, mint e kor függetlenítettlen gyermeke, rokonszenven viseltetik az előítéletekkel felruházott napok iránt, amellet, hogy szegény, még babonás is, amellet, hogy babonás, még tele is van sok utálatos tulajdonsággal, mint tegyük fel bátorsággal és félelemmel, engedd meg tehát, hogy hadd válasszon ki magának egy pénteki napot. Egy pénteki napot, amely isten különös gondviseléséből kifolyólag ráadásul még 13.-ára is esik, mert semmi áron nem szabad kiengedni az efféle ziccereket. Nem mintha különösebb lenne egy pénteki nap, mint mondjuk egy szombati, nagyon jól tudja az író, hogy minden nap egyforma, minden napra esik szabályos és törvényszerű elosztással egy-két rablóvilkosság, néhány tucat sikasztás, hadüzenet, zsarolás, kémkedés, házkutatás, éhenhalás, tüzoltóknultság, vagy vízbefulás még a legutolsó napilapban is. A mohamedánok e rituális ünnepnapja kideríthetetlen okoknál fogva mégis kö-

zelebb áll szívéhez, mint mondjuk a hetipiacot asszociáló keddi nap, vagy a mozibemutatót asszociáló csütörtök. Nézd el tehát e gyerekes ragaszkodását, hogy legyen neki egyszer olcsó öröme.

„Védekezésül öblítsük torkunkat” — tanácsolja a pénteki lap. Megszívlelendő tanács, különösen napjainkban. Ha meggondolja az ember, ideje valóban, hogy védekezzék, akárki ahová tekint, közelgő veszélyeket lát. Egy alapos toroköblögetés minden kételyt kizáróan elhárítja a közelgő veszélyeket. De valóban léteznek-e közelgő veszélyek, hisz a következő oldalon egy költő két verset ír, azt írja benne, hogy a nap dereng és ő még él. Hogy gögös lett és hogy áll egy kis vidéki téren, mögötte nagy emléksereggel. Fordíts egy lapot, meglepő cikket találsz egy nyugdíjas tisztviselőről, aki bánatában, hogy egy köldus teljesen kirabolta, felakasztotta magát. Kár érte, de meg ne szakadjon a szived. „Bucuresti zsebtolvajok agyonlőtték egy társukat” — közli egy másik hír. A következő oldalon világszenzációval találkozol, ó olvasó. „Cipő helyett (százezer tövishúzó csipesszel szerelték fel az abesszin hadsereget.” Isteni hír, a riporter, több, mint bizonyos, a cikkért külön főszerkesztői kézszorításban részesült. Elképzeld magad elé a máris végleg diszkreditált etiop hadsereget, amint cipő nélkül, minden egyes harcos kezében a nyilván Japánból importált tövishúzó csipesszel végigvonul morogva és töviseket húzígálva ki talpaiból hona tövisekkel dús fensikjain. „Ezekkel a csipeszekkel szedik ki majd a bozótos területeken keresztülmasírozó katonák a talpukba fúródott tüskéket.” Határozottan zseniális dolog. „Rendelhetett volna a hadügyminiszter cipőt is,” — folytatja a lap, — „de az abesszin katonákat idegesíti a cipő.” Tehát akárhogy is nézzük, legjobb a csipesz, mégis csak rettenetes lenne, ha ilyen harcias napokban idegesek lennének Etiópiában a katonák. — „Házasság előtt ajánlatos a jövődöbelit megismerni.” Ez igaz, kár vitatkozni ezen. Kedves történetet közöl a lap az egyszeri amerikai-ról, aki fénykép után házasodott és karcsúnak vélt arája helyett egy 100 kilós nőcske gurult eléje a kikötőben a hajóról. Kimondottan hülyéknek való történet, hogy az átlagos nivót el ne érné, abban senki sem kételkedhetik. Kishirdetéseket is közöl a lap, akit érdekel, megtudhatja, hogy Suhajda György új vendéglőjébe minden este a csodáshangú Nesz Béla zongorázik és énekel. A „párisi bohém műtermek minden romantikáját megtalálja az Atelier dancíng-bárban, ahol a legszebb modellek táncolnak.” Istenem, táncos modellek, egyéb se kell a népnek. Igaz, hogy ezeket a táncos modelleket a mi vidékünkön eddig másképp hívták, de hát végtére is halad ez a világ. Fordíts egy lapot, a sötét Oroszországról találsz hátborzongató regényt. Írója kompetens, hisz mint a neve is mutatja, ő maga is tatár, van-e valaki, aki kételkedhet he megbízható szavában? Sötét gondokkal teli időknek megfelelőleg a sportrovatban a gyephokizók gondjairól is beszámol a napilap, élő példával demonstrálva, hogy manapság már a gyephokizók élete sem gondtalan.

„Európa területét újra fel kell osztani” — közli Sir Samuel Hoare beszédét szószó szerint idézve és alig kommentálva a lap. „750.000 embert szólit fegyverbe a négus” — jelenti az etiópiai tudósító. „A pazarul berendezett Zanzibar műsora vezet. Reggelig tánc.” Elvégre mindenkinek elkél egy kis multság, a gusztusok és pofonok különbözők, ki így mulat, ki úgy. „Hajhullás ellen Tarpan hajcsepp.” Ez a hirdetés kivétel nélkül minden lapban látható, gondos előrelátás azon alkalomra, amikor is bizonyos okoknál fogva mindenkinek vagy kihull, vagy megöszül a haja. „Elrontott gyomor” — szerény ibolyaként húzódik meg

e hirdetés a kolumna alján, Ferenc József vizet ajánlva az elrontott gyomor kikurálására, közvetlenül Mátéffy prépostnak a Dréher-ügyben tett feltűnő vallomása után. „Tolószéken vitte esküvőre menyasszonyát egy 83 éves lord.” „723 éves török aggastyánt találtak.” „Zsebtolvaj egy temetésén.” „A szőke kémnő szerelme.” És mintha már maga a természet is megőrült volna, annak a bizonyításaként közli a lap a hirt: hogy „dr. Mészáros Sándor bajai ügyvéd kertjében az orgonák szeptemberben virágba borultak.”

Folytassuk még tovább? „Ricket, a négus titokzatos üzletbarátja, Újpestről származott el Amerikába. Valódi neve Goldberger Károly.” Ugyanezen az oldalon hasonló harcias hír: „Budafok rohama a barlanglakók ellen.” Akinek csak egy csepp esze is van, nem szivesen lenne a Budafok által megrohmozott barlanglakók bőrében. „Ha gyenge az elméd, még lehetsz képviselő.” És „Meghalt a fegyenc, aki agyonverte fegyőrét.” Távolról sem meglepő ez a hír, a fegyencek között különben is ritka az örökéletű, azáltal pedig, hogy órét agyonverési sánszai az örökéletre nem igen javulnak. „Selyemcilinder a vörös medve fején...” — címen közel egész oldalas felvilágosító cikket közöl newyorki jelzéssel az előkelő délutáni napilap. A cikk tónusa kimondottan tudományos, akár csak ugyanezen lap harmadik oldalán található köncsögpusztai agg földbirtokos levelének tónusa, amelyben a levélíró a megváltozott időjárásért a rádiót és a rádióantennákat okolja. „Megint, megszökött a cseh börtönből a pesti betörőkirály.” Régen aktuális volt már eféle hír, az utóbbi években mintha csökkent volna az e fajta szökdöső királyok száma, határozottan nem volt nagy forgalom bennök. Vezető helyen közöl megnyugtató hirt „Harcvonal a világforradalmasító vörös propaganda ellen” — címen a déli órákban megjelenő legtorkosabb napilap. „Roosevelt nem tűri a felforgatást.” „Vörös bűnlajstromok.” Lapozz egy oldallal tovább. „Halálra éhezette három gyermekét a bestiális anya.” Az egészséget úgy kell elképzelni, hogy a bestiális anya, különben élelmiszereknek, pénznek és minden egyéb szükségesnek birto-kában egyszerűen csak fogta magát és halálra éhezette három gyermekét. És mint ami szintén az éhezési kategóriába tartozik, a „Négus hagy böjtjéről” közöl kárörvendő tudósítást a lap.

Általában lehet mondani, hogy a négus e napokban módfelett felkapott személy. Verset közölnek tollából, igazi verset, bár rim nélkül, szabad fordításban. „Gőgös az ellenség, ordít az oroszán, Remeg a támadó, ha böffent a nagy vad. És csontok porladnak a napon. Ha lezudul a seregünk, mint orrszarvu bika.” Szó sem férhet hozzá, kitűnő a Vers, akármelyik költőt elfoghatja a sárga irigység olvasásakor. „Felvonul a mezitlábás hadsereg” — diszkretitálja az etióp hadisereget a röpke hír tovább. „Fényképgyűjtemény az abesszin rablásokról és rab-szolgaságokról.” Majd mint kies óázis a hírek nagy sivatagában, szemünkbe tűnik egy rokonszenves híradás a következő címmel: „Az oroszán megtámadott egy minisztert”. Minden tiszteletünk eddig is az oroszáné volt, ezen kedves híradás után valóban nem is tudjuk, hogy az állatok e nemes királyát szívünk melyik rekeszébe zárjuk. „Olaszország sulyos vádjai Abesszinia ellen.” „A barbár Abasszinia méltatlan a népszövetségi tagságra.” Már kivehetően fűtül a szél, piszkos és lopott melódiákat fűtül, kavargatva a port. „A négus ragaszkodik az olajüzlethez” — folytatja a lap. Általában a négus személye enyhén rokonszenves, reputációja még ujságári körökben sem sokkal nafr-tobb, mint holmi Dob-uccai, vagy Rombach-uccai valutasiberé. Akad is költő, aki dicső lapja hasábjain ezt bökversben meg is énekeli: „Sze-

gény négus" címen. „Szenzáció éhességed Nincs amivel oltod: Nem csinált ma Szelasszié Senkivel se boltot. De ha egész nap és éjjel Egy vevő sincs főzve: Nem kerül-e szegény négus Hamarosan csődbe?”

Ezek után már minden jöhet, jöhet égszakadás, földindulás, jöhet szívfacsaró híradás a Görögországba induló törpe sztárok megható bucsujáról, híradás hogy lelőtték a nagylóci Hangya üzletvezetőjét, jöhet hirdetés cinikusan szellemeskedő kezdettel, ahogy „Csalja meg az urát!” jöhet folytatásokban közölt romantikus regény az életből ellesve „A pénz nem boldogít”, vagy kalandos abessziniai regény „Fekete veszedelem” címen. Jöhet híradás „Anglia a négus ellen” vagy „Franciaország Anglia ellen” vagy „Olaszország Anglia ellen” vagy „Franciaország Itália ellen”, vagy „Mindenki mindenki ellen.” Jöhet híradás a megbántott Mussolini duzzogó kifakadásáról, amelyben férfiasan tiltakozik ama balhit ellen, mintha ő sivatagokat gyűjtene. A Függetlenségben népámitásnak bélyegezhetik Eckhardt programját, a 8 órai ujság pedig a Gömbös kormány közeli bukását szintén bejósolhatja. Akár a felbolygatott hangyabolyban, szabadon nyüzsöghetnek most már a hitek: „Nyugdíjazása napján főbelötte magát.” „Leugrott az emeletről és szörnyethalt egy 76 éves magánzó.” „Kalapácsos pénzbeszedés a Nagytemplom-uccában.” „Felakasztotta magát Wittenberg Vilmos bajai részvénytársasági igazgató felesége.” „Agyonverte anyósát.” „Életbiztosítás miatt megmérgezték egy kereskedőt.” „Törvény a német vér védelmére.” „Verik a katolikusokat Mexikóban.” „Verik a zsidókat Németországban.” „Verik a mohamedánokat Palesztinában.” „Mindenkít vernek mindenütt.”

Csoda-e hát, ha mint végső akkordként e tébolyult kakofóniából, e kultura terjesztő szimfóniából, e léha táncrevüből, zenésoperettből, tinglitangliból, varietéből a komor operák tragikus melódiája cseng ki mégis ezen egységes és örületes zürzavarból. „Genf feladta a reményt.” és „A sivatag vadja és pusztító malária a négus erős fegyvere.” Hiába kedélyeskedik a híradás, hogy „Nagykanállal ettek az abesszin ujev napján”, hiába igyekszik transzponálni távoli földrészekre és bohózati mezbe öltöztetni, „Véresre pofozták egymást a mexikói parlamentben a képviselők” címen az eseményeket, a mozgalom messzire elkerüli szívünk. Mi jöhet már ezek után? Jöhet híradás tucatszámra, de aligha lesz egy is közüle meglepetésszerű. Jöhet híradás, hogy „Győzött a Duce. Béke!” vagy jöhet híradás „A négus pokoli csökönyössége lángbaborította az egész világot”. Jöhet híradás, hogy a pápa megházasodott, vagy XIII. Alfonz elvesztette vagyonát, jöhet híradás, hogy a négus eladta Angliát albán ócskásoknak, hogy Franciaországban visszaadják az Egyháznak elszekuralizált tulajdonait, hogy Oroszországban megkoronázták a cárt, hogy a világ kettéhasadt és beolvadt Itáliába. Jöhet híradás, hogy Germániában négerkormányozzák a népet és nemzeti szocialista párttag csak az lehet, akinek zsidó vér folyik ereiben, semmi sem elég ésszerűtlen és méltatlan már ehhez a világhoz. Senki se csodálkozzék, ha látja, hogy egy szép napon milliósámra mászkálnak négykézláb a kőrutakon az emberek, a lapok pedig közlik a hirt, „Uj szellemi áramlat ejtette csodálatba a népeket.” Mindez már nem sokat használ nekünk. A szemét, ami beborítja elhanyagolt réteinket ahelyett, hogy termékenyítő lenne, elnyomja még a gazt is. Sötét butaság, kétségbeejtő és gonosz korlátoltság lebeg Európa fölött.